

Vorige week publiceerden we een eerste reisbericht vanuit Namibië, waar door de Zuidafrikaanse bezettingsautoriteiten onlangs verkiezingen werden georganiseerd. Inmiddels zijn daarvan de uitslagen bekend. De Demokratische Turnhalle Alliantie (DTA), de partij die met Zuid-Afrika samen wil blijven werken, behaalde, geheel volgens verwachting 268.130 van de 326.264 uitgebrachte stemmen. Frits Eisenloeffel bericht hoe dit resultaat tot stand kwam.

Hoe Zuid-Afrika in Namibië een verkiezingoverwinning behaalde

“Wat de witman je vraagt stem je”.

Administrateur-generaal Marthinus Steyn, in zijn alles beheersende behoefte deze internationaal als „van nul en generlei waarde” beschouwde onderneming toch een vemisje van internationale controle te geven, biedt de ongeveer driehonderd tijdelijk geakkrediteerde en ten dele uitgenodigde journalisten en waarnemers dagelijks militair transport aan naar vele van de honderden vaste en mobiele stemlokalen in het uitgestrekte land.

WINDHOEK. - Een camouflage-groene Puma-helikopter van de Zuidafrikaanse luchtmacht brengt ons van de grote -en ondanks officiële ontkenning zichtbaar grotendeels splinternieuwe en dus onlangs uitgebreide - luchtmachtbasis Ondangwa naar het gehucht Tsandi in het Uukwaluuchi-distrikt. We vliegen over het hart van Ovamboland, het relatief volkrijke Noorden van Zuid-West Afrika/Namibië, waar ongeveer de helft van de pakweg één miljoen Namibiërs woont. Juist hier, waar het verzet tegen de Zuidafrikaanse bezetting het meest algemeen is en de militaire aanwezigheid het meest overheersend, moet dus ook het merendeel van de stemmen worden geronseld in de door Zuid-Afrika georganiseerde verkiezingen die deze week in volle gang is. Administrateur-generaal Marthinus Steyn, in zijn alles beheersende behoefte deze internationaal als „van nul en generlei waarde” beschouwde onderneming toch een vemisje van internationale controle te geven, biedt de ongeveer driehonderd tijdelijk geakkrediteerde en ten dele uitgenodigde journalisten en waarnemers dagelijks militair transport aan naar vele van de honderden vaste en mobiele stemlokalen in het uitgestrekte land. We mogen de stemlokalen in, om te controleren of alles wel eerlijk verloopt. We zullen zien.

We vliegen op slechts enkele tientallen meters hoogte en met grote snelheid, om beter beveiligd te zijn tegen de hittezoekende SAM-raketten van eventuele SWAPO-guerrilla-eenheden. Owambo-kralen schieten onder ons langs in de spaarzaam begroeide vlakte ten noorden van de grote zoutpannen van Etosha. Mensen vertonen zich vrijwel nergens. De hitte? De tijd van de dag? Of angst voor overkomende militaire vliegtuigen? Alleen kippen, geiten en langhooimig vee maken zich panisch uit de voeten als wij ronkend langswieken. Blinkende golfplaatdaken schitteren plotseling op in de felle zon: we naderen onze bestemming, een buitenpost van de blanke beschaving. We worden verwacht, groene signaalrook geeft aan waar we kunnen landen. Fotograferen uit de open zijdeuren - waar je toch niet uitvalt, al hangt de grote libelle bijna geheel op zijn zij - is nu verboden: Tsandi is

niet alleen een bestuurspost en een stemlokaal, maar tevens een militair kamp. Prikkelraad en zandzak-versterkingen alom.

Geannexeerd

We springen uit de chopper, kijken om en staan oog in oog met een zestal in camouflagepak gestoken mannen, het geweer in de aanslag. Pardon, vergissing. Het is een rij schietoefening-poppen langs een zandheuvel. Maar ook echte militairen zijn er genoeg. De ons begeleidende marine-officier, „Wat doet de Zuidafrikaanse marine in Ovamboland?” „De regentijd is begonnen.”) heeft ons trouwens gewaarschuwd, dat we ook gewapende zwarten zullen aantreffen, ofschoon- de Zuidafrikaanse wet normaal niet toestaat dat Zwart-mensen wapens dragen. Het gaat om de volgende categorieën: leden van het 35ste batallion (Ovambo's) van de South African Defence Force,

geüniformeerd en uitgerust met het Belgische FN geweer, het NATO-standaardwapen; leden van de Ovambo Homeland Guard, het Bantiestanleger in opbouw; stamhoofden en hun lijfwachten; en tenslotte ongeüniformeerde kaders van de belangrijkste deelnemende partij, de door Pretoria sterk aangemoedigde Demokratische Tsumhatle Alliantie (DTA), die officieel pistolen maar in praktijk ook wel zwaarder goed dragen. Ongetwijfeld een gruwel in het oog van menig verkramppt witmens, maar dit zijn tijden

legt de ons begeleidende officier uit, „SWAPO heeft aangekondigd kieslokalen te zullen aanvallen, dus we moeten ze wel verdedigen.” Maar wat voor invloed gaat daarvan uit op een kiezer? Elke eventuele twijfel wordt dan wel weggenomen door een levensgroot DTA-affiche, dat de muur in het stemlokaal siert, achter de rij tafels waar de ambtenaren zitten. De kiezer herkent onmiddellijk het twee-vingerige V-teken, dat hier als symbool is geannexeerd door de DTA: Zuidafrikaanse militairen in het hele land groeten passanten met dit

teken. Zou een kiezer zich in het hol van de leeuw durven blootgeven?

Het is een beeld dat we voortdurend tegen komen tijdens deze trips: een niet te ontlopen identifikatie van het bestuur en het militaire apparaat met de fundamentele keuze om wél te gaan stemmen, dus zich tegen de terroristische SWAPO uit te spreken en wel meer in het bijzonder vóór de DTA. De kieslokalen waar géén DTA-affiches binnen hangen zijn uitzonderingen,, al is dat officieel verboden. Niet verboden is, dat de partijen ook nog tijdens de verkiezingsweek campagne voeren en hun - in praktijk vooral DTA - tenten vlak bij de ingang van het kieslokaal hebben opgeslagen. Als de binnenkomende kiezers de nodige militairen zijn gepasseerd worden ze vervolgens door DTA-kaders opgevangen, die „behulpzaam zijn bij het uitleggen van de stemprocedure”.

Het wordt ettelijke malen waargenomen, dat deze kaders echter onomwonden vertellen welk hokje de ‘onnozele kiezer aan moet kruisen, namelijk het tweede van boven, dat van de DTA. Het is overduidelijk dat de gemiddelde ongeletterde en in verkiezingen onervaren zwarte aspirant.kiezer veelal denkt dat deze gang langs de DTA-tent, na. de militairen en voor het eigenlijke stemmen, deel uitmaakt van de officiële procedure. En hij doet zoals hem wordt verteld.

In Windhoeks zwarte „location” Katatura moet men zelfs dóór de DTA-tent heen om überhaupt in het stemlokaal te kunnen komen. In de grimmige, gevangenis-achtige woonkazernes van de kontraktar-beiders daar - een algemeen bekend SWAPO-bolwerk-patrouilleren leden van de DTA-milittie met partij-armbanden om en automatische wapens in de hand. In Oshakati In Ovamboland zien verslaggevers hoe een gewapende DTA-wacht, met partij-insigne op zijn geweer, een rij wachtende kiezers surveilleert. Bescherming tegen SWAPO-terroristen? Dit gebeurde bij een door geregelde strijdkrachten afdoende beveiligd stemlokaal.

„Search and make vote”

Het bestuursapparaat heeft op grote schaal auto's ter beschikking gesteld „van alle deelnemende partijen” om hun kiezers op te halen en naar het stemlokaal te vervoeren. Heel neutraal en noodzakelijk ook in een uitgestrekt land als dit, zonder openbaar vervoer. Maar DTA is de enige die met vooralsnog geheimzinnige bron - wanneer spoelt het Zuidafrikaanse korruptie- en informatieschandaal over naar die Suidwes? - over de nodige bedragen beschikt om de gevraagde huur te betalen. In streken waar de bevolking te ver afgelegen woont om opgehaald te worden, opereren mobiele kieslokalen per landrover en helikopter. Ook deze worden begeleid door tien tot dertig militairen elk.

In een cynische verwijzing naar een oude Amerikaanse militaire praktijk in Vietnam karakteriseert iemand dit als een „search and make vote-operation”. Goed, het is oorlog, zoals de begeleidingsofficier voortdurend benadrukt. Maar bevestigt dat niet alleen maar, dat onder de huidige omstandigheden geen vrije verkiezingen mogelijk zijn? Terugtrekking van Zuidafrikaanse troepen, wapenstilstand, minstens enkele maanden van vrije politieke ontwikkeling en intensieve VN-kontrole van het hele proces, dat lijken absoluut minimale voorwaarden, voordat hier bij benadering zo iets als een betekenisvolle verkiezing zou kunnen worden gehouden.

Tijdens mijn trips langs stemlokalen in de noordelijke oorlogszones Ovamboland en Kaprivi en in Windhoek/Katatura stuit ik trouwens voortdurend op de beschamende waarheid, dat ook wij journalisten in zekere zin deel uitmaken van het hele pro-verkiezings manipulatie-apparaat, in plaats van neutrale waarnemers te zijn. Op twee man na zijn wij allemaal blank. Wij dragen in de kieslokalen akkredita-tie-kaarten waarop

de kwalifikatie „pers” nergens vermeld staat. Het zijn op het oog dezelfde kaarten die sommige officials dragen. Wanneer wij via de ons begeleidende officiële tolken vragen proberen te stellen aan kiezers, krijgen wij dezelfde veilige antwoorden als de voorzitter van het stembureau. Daarvoor hoeft de tolk de vragen en antwoorden absoluut niet te manipuleren. En zelfs dat is voor de moesten van ons absoluut niet te controleren.

Een enkele keer valt er toch een steekje. Bij een als kieslokaal dienstdoende legertent buiten Ondangwa, (het enige van de vier op deze dag onder militaire

geleide bezochte lokalen waar de zichtbare gewapende macht zich beperkt tot een Zuidafrikaanse politiemann met een automatisch wapen en de van jachtgeweren voorziene lijfwacht van een plaatselijke hoofdman) noteer ik het volgende gesprek met een kontraktarbeider in de visserij-industrie in Walvisbaai, waar de SWAPO-aanhang zeer omvangrijk' is. „Heeft iemand opdracht gegeven op een bepaalde party te stemmen?”. „Nee, het is mijn eigen stem.” „Wat voor zaken zijn belangrijk voor u? Waarom juist deze party? Wat verwacht u ervan?”. Ontwijkend: „Dat kan ik niet zeggen. Ik ben geen politiekus. Ons stamhoo/d weet zulke dingen.’ Die heeft ons geadviseerd.” En een ander valt in: „Hier zijn alleen maar aanhangers van het stamhoo/d. En ook de thuislandministers zeggen hetzelfde op de radio.”

“Dan zeg je Ja”

Buiten de officiële trips om vallen de steekjes gemakkelijker, om niet te zeggen dat daar de echte gaten worden

gesignaleerd. Een Noorse radiojournalist maakt een illustratieve bandopname van de volgende „uitleg” in een DTA-tent, gegeven aan een rij kiezers: „Als de witman je vraagt of je door de DTA-waarnemer in het stemlokaal wilt worden bijgestaan, dan zeg je ja. Als de witman je vraagt of je wil dat hij je biljet invult, zeg je ook ja. En als hij je dan vraagt of je op de DTA wil stemmen, zeg je weer ja. Dat is alles.” En op de rest van het bandje is te horen hoe dit advies zonder uitzondering wordt opgevolgd, ofschoon de voorzitter van het stembureau eigenlijk alleen gerechtigd is het biljet voor de kiezer in te vullen als deze „blind of onbekwaam”

is. Veelal worden de biljetten echter haast automatisch door de ambtenaren ingevuld.

Verschillende journalisten stuiten op officieel verboden gratis voedseluitdelingen bij stemlokalen. Een Fin wordt in contact gebracht met een Ovambo, die vertelt voor de verkiezingen te zijn aangehouden door een legerpatrouille die zijn kies-registratiekaart en DTA-lidmaatschapskaart wilde zien. Omdat hij die niet had werd hij met zijn blote voeten op een mierenhoop gezet. Toen de mieren niet wilden bijten, droegen blanke militairen een zwarte soldaat op hem tegen de voeten te schoppen, zodat het bloed de mieren zou aantrekken.

Door kerkmensen die meewerkten aan het onderzoek van het Christian Centre worden journalisten in contact gebracht met verschillende bronnen van het Ellis-rapport, die meer details geven over hoe

de bevolking eerder onder druk is gezet om zich als kiezer te laten registreren en een DTA-lidmaatschapskaart bij zich te dragen. De methodes zijn te verdelen in de hoofdstukken sociale controle en militaire, politieke en economische intimidatie. Voorts blijkt er wijdverspreide ongerustheid te heersen over het feit, dat het registratienummer van elke kiezer op de envelop van zijn stembiljet wordt gezet voordat deze in de verzegelde bus verdwijnt. In principe is het dus mogelijk om - voordat het tellen begint of tijdens het tellen - elk nummer met de bijbehorende stem te noteren.

Een nieuwe busverzegeling is natuurlijk ook wel te maken. Desgevraagd geeft de administratie de niet onaannemelijke verklaring, dat iets dergelijks elders ook veel gebeurt en dat dit nodig is voor een controle op vervalste stemmen door handtekening en vingerafdruk-specialisten. Ik zal u de details besparen, de notering zal vermoedelijk wel niet plaats vinden.

Maar het punt is juist - de administratie zelf laat niet na dit steeds te benadrukken - dat hier geen normale situatie heerst en dat men het vertrouwen van de bevolking in de onkreukbaarheid van het Zuidafrikaanse ambtenarenapparaat niet zomaar mag veronderstellen. Veel kiezers zullen nu zelfs in de beslotenheid van een stemhokje een stem op de DTA het veiligste vinden. Of eventueel één van de andere vier mededingende partijen, al naar gelang bijvoorbeeld de voorkeur van hun werkgever.

Niet spektakulair

„Het probleem met jullie buitenlandse korrespondenten”, zegt een Zuidafrikaanse kollega, wiens mening ik peil over de betekenis van het registratienummer, „is dat jullie de oplichterij in veel te spektakulaire dingen zoeken. Die kunnen best voorkomen, boemel er over die nummerkwestie zoveel vragen zijn gesteld dat Steyn wel zal uitkijken. Maar dat soort dingen is helemaal niet meer nodig. Jullie zitten hier echt voor nop te (controleren). Er is niets meer aan te doen. De echte

en de vanzelfsprekendheid waarmee een werkgever zijn arbeiders naar de stembus krijgt. Alleen in uitzonderlijke gevallen zal hij uitdrukkelijk met ontslag hoeven te dreigen. Kun je het je voorstellen:

een stel zwarte huisbediendes met T-shirtjes aan van de Herstigte Nationale Partij, de meest verkrampde, achterlijke apartheidspartij uit het hele spektrum. Ik heb ze zien lopen zo: gekregen van de baas. Dreigementen zijn altijd impliciet aanwezig; die hoeven maar zelden hardop uitgesproken te worden. De basis

fundamentele beïnvloeding heeft allang plaats gevonden en is haast onvermijdelijk gegeven in de hete structuur van de samenleving zoals die hier nu is. De enorme militaire aanwezigheid; de rol van de stamhoofden die zelf onder zware druk «taan om te (collaboreren; het gemak

is al tijdens de registratie-periode in de afgelopen maanden gelegd. Daar kunnen jullie nu niets meer aan doen.” Een luchtmacht-Dakota vliegt ons gezelschap terug van Ondangwa naar Windhoek. weer laag over de grote zoutvlaktes van Etoska, tot we in veiliger, zuiderlijker

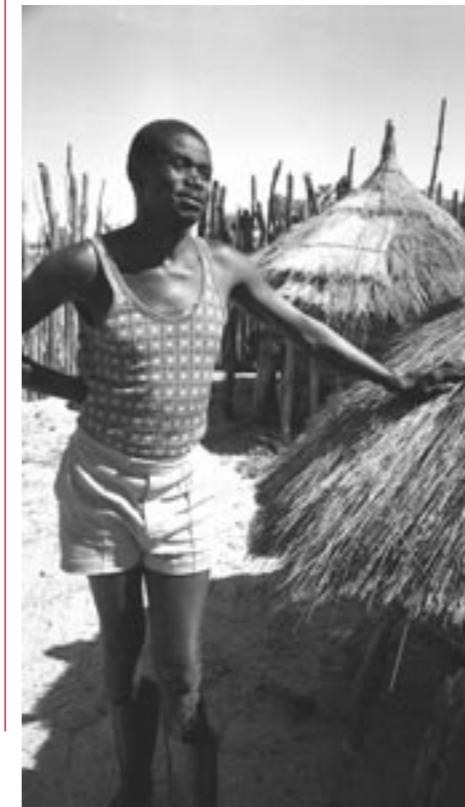

streken zijn. Elke avond om halfacht komen Journalisten en waarnemers na hun . onderzoeken bijeen in een zaal? tje in Windhoeks luxueuze en nu regelmatig wegens bpm-psychose afgelande Kalahari Sands hotel, voor een de-briefing. Men kan commentaar vragen aan een panel van deskundigen uit de staf van Administrateur-Geheer Steyn en de chefs van de Zuidafrikaanse strijdkrachten en politiemacht hier, de generaals Geldenhuys en Versier. Er wordt elke dag een flinke waslijst van gesignaleerde onregelmatigheden aangedragen.

Het panel stelt zich - afgezien van een enkele agressieve tegenuitval - overwegend uiterst onkreukbaar op. Louwrens de Koek, de buitengewoon omvangrijke ambtenaar die de leiding heeft van de verkiezingsoperatie (niet bepaald het type om samen mee in een lift te staan, zoals ik trouwens met politiechef Versier niet graag een cel zou willen delen, zeker niet als ik zwart was, maar dit terzijde), haalt bij elk, gerapporteerd feit de wenkbrauwen op (voor zover waarneembaar zijn enige mimische gaven, maar dit opnieuw terzijde), bedankt de rapporteur dit feit onder zijn aandacht te hebben gebracht en belooft direct actie te zullen ondernemen, óf legt eventueel uit waarom deze kwestie formeel perfect in orde is, al naar gelang het geval. Meestal meldt hij de volgende dag contact te hebben opgenomen met het betreffende lokaal en komt hetzij met een ontkenning, hetzij met een mededeling dat actie is ondernomen. Zo zijn alle kleine onvolkomenheden in principe korrigeerbare schoonheidsfoutjes. Niets is fundamenteel schokkend, niets kan onder deze omstandigheden leiden tot de konklusie dat deze verkiezing als geheel gewoon niet deugt. Het feit dat driehonderd volkomen los van elkaar opererende en in principe slechts voor hun

eigen deadline werkende journalisten en waarnemers het land niet systematisch kunnen bestrijken en nooit de vervanging kunnen zijn van een echte controlerende macht verdwijnt steeds meer onder tafel, naarmate het panel de zaal steeds meer gaat toespreken alsof dat wél het geval is. Onze „nauwgezette opmerkzaamheid wordt zeer op prijs gesteld”, onze „lastige vragen zün stimulerend en dragen het

nodige bij tot de perfectie van deze verkiezingen”. Kortom, we worden bedankt.

Lollies zoek

In de tweede helft van de week, als de aanvankelijk aanwezige spanning door gewinning wat begint ai te nemen, ontwikkelt zich in

het kader van onze controlerende functie tenslotte een dolkomische feuilleton-dialoog voor twee heren, wanneer een wel zeer flamboyante ‘verslaggever van de Canadese Toronto Sun meldt in het verafgelegen Boesmanland te hebben gezien hoe al uren voor de aankomst van een mobiele kieseenheid de bevolking door DTA-kaders was bijeengetrommeld en met behulp van een hele kermis (muziek, DTA-petjes, DTA-shirts en DTA-lollies en ander snoepgoed) aan de praaf werd gehouden tot de aankomst van de vliegende stembus. De Koek (wenkbrauw) legt uit dat de kieswet niet voorziet in een verbod op het uitdelen van kleding, wel van voedsel.

Inzake de petjes en de T-shirts is dus niets ondernomen, dat is normaal propagandamateriaal. “Maar lollies, dat is een ernstige zaak. Dat is voedsel, en dat mag niet. Dank u wel voor uw opmerkzaamheid, mijnheer. Ik zal het onmiddellijk laten onderzoeken en zondig actie ondernemen.” Om de nog resterende dagen bij elke gelegenheid te rapporteren over het wel en wee van een door hem naar het verre Boesmanland uitgezonden expeditie, alwaar zijn ambtenaren bezig zouden zijn Bosjesmannen op te sporen in de westelijke Kalahari, om deze vervolgens verklaringen te ontlokken over de onwettige herkomst van het snoepgoed. De heren zullen wel begrijpen dat enig geduld onontbeerlijk is, want dat is geen gemakkelijk karwei. De Bosjesman is namelijk niet gemakkelijk te vinden in de woestijn, zeker niet als hu eenmaal een onwettig lollie te verbergen heeft. Hij is

zelfs in staat - . als hij wantrouwig wordt
 - het corpus delicti razendsnel op te eten.
 En zonder een corpus delicti kunnen zijn
 ambtenaren natuurlijk niets beginnen.
 Enfin, zo wordt het dus uiteindelijk
 allemaal nog heel gezellig en kan na een
 vruchtbare samenwerking - . want zo
 interpreteren de Zuidafrikanen dit, al weet
 ik dat in elk geval een deel der journalisten
 daar fundamenteel anders over denkt
 - de champagnekurk knallen. Terwijl ik
 dit opschrijf van journalisten - waarvan
 verschillende zich tijdens perskonferenties
 en daarbuiten zeer kritisch hebben
 uitgelaten - als zou de verkiezing in zijn
 geheel bijna smetteloos zijn verlopen.

De operatie-inpakken werpt al
 haar vruchten af. 81 Procent van de
 ingeschreven kiezers (op een officieel
 registratiepercentage van 93) heeft zijn
 brief in de bus gedaan en de Administratie
 interpreteert dat als een klinkende
 overwinning in de fundamentele kwestie:
 een massale uitspraak tegen SWAPO. „De
 vreedzaam gekozen leiders”, aldus Steyn,
 “kunnen in het vervolg niet meer worden
 genegeerd, ook niet in de internationale
 onderhandelingen. SWAPO zal zijn door
 de VN gesteunde pretentie als enige het
 Namibische volk te vertegenwoordigen,
 moeten laten varen.” Het lijkt mij na al het
 voorgaande duidelijk, dat deze redenering
 geen steek houdt. Deze „verkiezing”
 is geen vrije, zinvolle uitdrukking
 van volkswil geweest. Maar de slim
 manoevrerende Zuidafrikaanse regering is
 er toch in geslaagd een pion in een dame
 om te zetten in dit politieke schaakspel.
 Het zal deze tot het uiterste uitbuiten,
 zowel intern als in de voortslepende
 internationale onderhandelingen. Voor
 SWAPO - dat het hele gebeuren zoveel
 mogelijk heeft genegeerd en zeker tijdens
 de verkiezingsweek vanwege de arrestatie
 van haar leiders ook niet veel anders
 kon - is de zaak er niet gemakkelijker op
 geworden.

Frts N. Eisenloeffel

